

רומא

(Rome). בירת איטליה. הקהילה היהודית בר' היא העתיקה ביותר באירופה. כבר בשנת 59 לפני הספירה ציין הנואם, הסופר והמדינאי קיקרו את חשיבותם המספרית של הקהילה ואת השפעתה באסיפות העם. כיום, כעבור יותר מאלפיים שנה, ויותר מדור אחרי השואה, הקהילה בר' עודנה הגדולה והפעילה ביותר בקהילות היהודים באיטליה, ובה קרוב למחצית מ-35,000 היהודים שבחצי-האי.

במפקד המיוחד ליהודים שנערך ב-22 באוגוסט 1938 נמנו בר' 12,799 'בני הגזע היהודי'. כעבור חמש שנים, בעת הדחתו של בניטו מוסוליני, עדיין היו בר' כ-12,000 יהודים, למרות החוקים שחוקק נגדם המשטר הפשיסטי. עד לכניעתה של איטליה לבעלות-הברית (8 בספטמבר 1943) לא עשה היטלר כול ניסיון לכפות על בעלת-בריתו את מדיניות השמדת היהודים; רק אחרי 'בגידת' המרשל פיטרו בדוליו החליט היטלר להחיל את ה'פתרון הסופי' גם על איטליה. ב-12 בספטמבר 1943 מסר הינריך הימלר בשיחת טלפון ממטה היטלר ברסטנבורג לראש הגסטפו בר', אוברשטורמבנפירר הרברט קפּלר, שיתחיל לעצור את יהודי ר' וישלחם להשמדה. בעקבות שיחת הטלפון קיבל קפּלר מברק סודי, ובו נדרש 'לעשות בלא דיחוי את כול הצעדים המכינים שיבטיחו את מהירות הפעולה בתחומי ר' ואת סודיותה'. ב-24 בספטמבר, יום אחרי כינון ממשלת הבובות של מוסוליני, שיגרה לשכתו של הימלר בברלין לקפּלר הודעה סודית, הקוראת ל'פתרון סופי של בעיית היהודים' בר': כול היהודים, בלי הבדל גיל, מין, נתינות ומצב בריאות, ייאסרו ויגורשו ל'חיסול'.

אנשי הצבא והדיפלומטים הגרמנים בר' התייחסו בשלילה לפעולה המתוכננת, לפי שחששו מסיבוכים עם הוטיקן ועם דעת הקהל. ב-26 בספטמבר סירב הפלד-מרשל אלברט קסלרינג, מפקד הצבא הגרמני באיטליה ('קבוצת ארמיות דרום'), לאשר את הפעולה המתוכננת נגד היהודים

(Judenaktion), כי לא יכול היה להפריש אף חייל למשימה ההיא. קפּלר החליט אפוא על פעולה ביוזמתו, וגזר על יהודי ר' לשלם בתוך 36 שעות קנס של 50 קילוגרם זהב. ב-28 בספטמבר הובא הזהב לגסטפו, ויהודי ר' נשמו לרווחה. ואולם, ההפוגה במתח היתה קצרה. כבר למחרת היום, ב-29 בספטמבר, החרימה חוליית ס"ס את תיקי השמות והמענים מבית-הכנסת הגדול, ובתחילת אוקטובר הגיע לר' תיאודור דנקר, בראש יחידה של 44 אנשי ס"ס, מצוייד באישור מאת ראש הגסטפו הינריך מילר המסמיך אותו לגרש את יהודי ר' – 'ייפוי-כוח מוחלט הכולל צו למיפקדות המשטרה המקומיות לתת לדנקר כול סיוע שיידרש'. הקונסול הגרמני איטל פרידריך מלהאוזן, שהיה אז הממונה על שגרירות גרמניה בר', ביקש, לשוא, את התערבות הוטיקן ומשרד החוץ הגרמני. ביום שבת 16 באוקטובר 1943, היום השחור ביותר בתולדותיה הארוכות של קהילת ר', ב-5.30 בבוקר, החלה ה-'Judenrazzia' ('ההתקפה על היהודים'). בכול רחבי ר' נתפסו יהודים בברוטליות, בלי הבדל גיל, מין ומצב

בראות, נלקחו לבית-הספר הצבאי (Collegio Militare) וכעבור יומיים נשלחו לאושוויץ. מתוך 1,060 היהודים ברשימת העומדים להישלח לאושוויץ נשלחו לפחות 1,035. קפלה הודיע למפקד הס"ס באיטליה, אוברגרופנפירר קרל וולף, ש'לא היה אפשר' לשתף בפעולה את המשטרה הפשיסטית 'בגלל חוסר אמינותה', וכי האוכלוסייה האיטלקית 'גילתה התנגדות סבילה, שבמקרים רבים הגיעה לכלל עזרה פעילה ליהודים. החלק האנטישמי שבאוכלוסייה כלל לא נראה בעת הפעולה, אלא רק המוני אדם שבכמה מקרים אף ניסו ליצור חיץ בין המשטרה ליהודים'.

ה'רציה' שאירגן דנקר החרידה את הוטיקן, את הכמורה הקתולית ואת רובו המכריע של הציבור האיטלקי. לעומתם לא היו הימלר ועוזריו מרוצים מכך שעל כול יהודי שנתפס בר' נמלטו 11. בינואר 1944 הוחזר דנקר מר' ותחתיו בא שטורמבנפירר פרידריך רוברט בוסהמר, המומחה לענייני איטליה ביחידתו של אייכמן. ב'רציות' שנערכו אחר-כך נתפסו עוד 1,084 יהודים בידי הגרמנים ושותפיהם האיטלקים.

ב-4 ביוני 1944, אחרי תשעה חודשי סבל, נתפסה ר' בידי הארמייה החמישית של צבא ארצות-הברית, והיהודים הנמלטים יצאו ממקומות מחבואם. למחרת היום בוטלו כול החוקים נגד היהודים, ובבית-הכנסת הגדול נערך טקס השחרור, בהשתתפות חיילים מצבאות בעלות הברית, חלום הבלהות חלף, אך יהדות ר' ספגה מכה שממנה לא החלימה.